

# Bektaşî Sıdkî Baba ve “HAYDAR HAYDAR” adlı Devriye’nin Ezoterik Anlamları ve Mitolojik Bağlantıları

Bektashi Sidkî Baba and the Esoteric Meanings and Mythological Connections of the Devriye "HAYDAR HAYDAR"

Mustafa TÖZÜN

Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

## Özet:

Bu çalışmada Bektaşî *Sıdkî Baba*’nın “*Haydar Haydar*” isimli türküye söz olan, dokuz dörtlük içeren *Devriyesinin* ezoterik anlamlarını sunmaya çalışacağız. Ayrıca bu ezoterik anlamların, sembolik anlatımlar olarak mitolojiye yansımından söz edeceğiz. Kutsal kitaplara dayanan kadim bilgelikten yararlanarak, *Sıdkî Baba*’nın her mısraya anlamlar yüklediğini göreceğiz. *Haydar Haydar* türküsünü dünyaya tanıtan büyük üstat Ali Ekber Çiçek’i de anacağız.

**Anahtar sözcükler:** Sıdkî Baba, Haydar Haydar, Ali Ekber Çiçek, Ezoterik Anlamlar, Mitoloji

## Abstract:

In this study, we will try to present the esoteric meanings of the *Devriye* of Bektashi *Sıdkî Baba*, which contains nine quadrants, and it consist a folk song's words which is the named "Haydar Haydar". Addition, we will also speak mythological reflection of these esoteric meanings as symbolic expressions. Utilizing wisdom based on the sacred books, we will see that the *Sıdkî Baba* implements the meanings of verses of his poem. We will also remember the great musician, virtuoso Ali Ekber Çiçek, who introduced *Haydar Haydar* to the world.

**Key words:** Sıdkî Baba, Haydar Haydar, Ali Ekber Çiçek, Esoteric Meanings, Mythology

## 1) Sıdkî Baba kimdir?

Asıl adı *Zeynel Abidin* olup 1865 doğumludur. *Pervane* mahlasını almıştır. Oğuz Türklerinin *Bozok* kolu *Dedekargın* aşiretindedir. *Malatya, Tohma Çayı* kenarında *Çerme* köyünde yaşayan Hacı Ahmetler ailesindedir. Henüz altı yaşındayken saz çalıp deyiş söylemeye başlar. On iki yaşındayken 1876 yılında Hacı Bektaş dergâhına girer. Medrese eğitimi görür. *Şeyh Cemaleddin Efendi* tarafından kendisine *Sıdkî* mahlası verilir. *Merzifon Harız Köyü*'ne yerleşir. Bektaşilik hizmetinde Anadolu'yu gezer, hizmette bulunur, şiirler yazar ve eserler verir (Altınok, B.Y., 2014). *Sıdkî Baba*, 1894'de yazılan ve "*Nasihatnâme-i Sıdkî*" adıyla bilinen mesnevisinde dört kapı, kırk makam halinde şeriat, hakikat, marifet, tarikat konularını işlemiş olup dinî kurallara uymanın gerekliliği ve güzel ahlak sahibi olmanın önemini anlatmıştır. *Sıdkî Baba*'nın hayatına dair en ayrıntılı bilgileri, torunu *Muhsin Gül*'ün hazırladığı "*Şeyh Cemaleddin Efendinin Âşığı Halk Ozanı Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri*" adlı kitaptan elde edebiliriz (Aydoğan, T.,2011). *Sıdkî Baba*'nın bunun dışında "*Mevalid-i Aşk*" adlı bir mesnevisi daha vardır. "*Sıdkî Baba Divanı*" ise, *Baki Yaşa Altınok* tarafından yayımlanmıştır. Bu eserde Koşma ve Peşrevler başlığıyla hece ölçüsüyle yazılmış 401 eser; Divan, Gazel, Mersiyeler başlığıyla aruz ölçüsüyle yazılmış 196 eser ve *Şeyh Cemaleddin Efendi*'nin ölümüne yazılanlar başlığıyla Ağıt olarak söylenmiş 71 şiir yer almaktadır. 1928 yılında Hakkın rahmetine kavuşmuştur (Çiftlikçi, R., 2016).

## 2) "Haydar Haydar" Türküsü Üzerine:

Haydar Haydar türküsünün öyküsünü Sıdkî Baba'nın torunu Muhsin Gül şöyle anlatır (özetle): "1968 yılında Ali Ekber Çiçek üstadımız Muhsin Gül'ün annesinin (Sıdkî'nin kızı) evini ziyaret eder. Ona şöyle der: 'Ana ben Erzincanlı saz aşığıyım (...) Sıdkî Baba'nın deyişlerini sazımla söyleyeceğim. Deyişlerinden ve şiirlerinden neler biliyorsan söyle.' Tabii, yaşlı kadın ancak hatırlayabildiklerini söyler ve evdekiler anlatılanları kaleme alır. Tamamı dokuz dördlük olan koşma devriyenin aklına gelen beyitlerini söyleyebilmiştir:

*'Ben Âdem' den evvel çok geldim gittim*

*Âdem ile balçık olup ezildim*

*On dört yıl dolandım Pervanelikte*

*Sıdkî ismin buldum divanelikte*

*Sundular aşk meyın mestanelikte*

*Kırkların Cem'inde dar'a düş oldum.*

Ve Şah beyit (Son beyit) hatırlanabilmiştir:

*Sıdkî'yam çok şükür didara erdim*

*Âşkın pazarında Hak yola girdim  
Gerçek âriflere çok meta' verdim  
Şimdi Hacı Bektaş Pir'e düş oldum.”*

*Baki Yaşa Altınok der ki: “Ali Ekber Çiçek bu deyişleri saza uyarlar, “Haydar Haydar” nakaratı ekleyerek ezgilendirir. Fakat nasıl olduysa ‘On dört yıl dolandım’ sözleri ‘On dört bin sene gezdim’ şekline dönüştürülmüştür. Çünkü ‘On dört yıl dolandım’ dizesi Sıdkî Baba’nın Pervanelik, yani Pervane mahlasıyla şiirler yazdığı yılları anlatır.” (Gül, M., 1984’den aktaran Altınok, B.Y., 2014).*

Ve nihayet Ali Ekber Çiçek’in söylediği şekliyle Haydar Haydar Türküsünün sözleri şöyledir:

“Ondört bin yıl gezdim viranelikte  
Sıdk-ı ismin duydum pervanelikte  
İçtim şarabını mestanelikte  
Kırkların ceminde haydar haydar  
Dara düş oldum

Güruh-u Naci’ye özümü kattım  
İnsan sıfatından çok geldim gittim  
Bülbül oldum Firdevs bağında öttüm  
Bir zamanlar gül için haydar haydar  
Dara düş oldum” (*Haydar Haydar*).

*Sıdkî Baba’nın “Haydar Haydar” türküsünün ortaya çıkmasına vesile olan dokuz dörtlük olan koşmasının her ne kadar Ramazan Çiftlikçi (2016) tarafından açıklaması yapılsa da İslam öncesi kadim bilgeliğe, ezoterizme dayanan ve konuyla ilgili gördüğümüz mitolojik anlatımların da içine katıldığı bir açılım yakalamaya çalışacağız. Ele alacağımız dokuz dörtlük şöyledir:*

**1.**

*Çatılmadan yerin göğün binası  
Muallakta iki nura düş oldum*

*Birisi Muhammed birisi Ali*

*“Lahmike lahmi”de bire düş oldum.*

\*\*\*

**2.**

*Ezdi aşkın şerbetini hoş etti*

*Birisi doldurdu biri nuş etti*

*İkisi bir derya olup cuş etti*

*La'l ü mercan inci düre düş oldum.*

\*\*\*

**3.**

*O derya yüzünde gezdim bir zaman*

*Yoruldu kanadım dedim el aman*

*Erişti car'ıma bir ulu sultan*

*Şehinşah bakışlı ere düş oldum.*

\*\*\*

**4.**

*Açtı nikabını ol ulu sultan*

*Yüzünde yeşil ben göründü heman*

*Kaf ü Nun suresin okudum o an*

*Arş kürs binasında yare düş oldum.*

\*\*\*

**5.**

*Ben Âdem'den evvel çok geldim gittim*

*Yağmur olup yağdım, ot olup bittim*

*Bülbül olup Firdevs bağında öttüm*

*Bir zaman gül için hara düş oldum.*

\*\*\*

**6.**

*Âdem ile balçık olup ezildim*

*Bir noktada bir huruفا yazıldım  
Âdem 'le can olup Şit 'e süzıldüm  
Muhabbet şehrinde kara düş oldum.*

\*\*\*

7.

*Mecnun olup Leyla için dolandım  
Buldum mahbubumu inanıp kandım  
Gılmanlar elinde hulle donandım  
Dostun visalinde nara düş oldum.*

\*\*\*

8.

*On dört yıl dolandım pervanelikte  
Sıtkı ismim buldum divanelikte  
Sundular aşk meyın mestanelikte  
Kırkların Ceminde dara düş oldum.*

\*\*\*

9.

*Sıdkî 'yam çok şükür didara erdim  
Aşkın pazarında Hak yola girdim  
Gerçek arıflere çok meta verdim  
Şimdi Hacı Bektaş Pir 'e düş oldum.*

### **3) Dörtüklerin Ezoterik Anlamları:**

1.

*Çatılmadan yerin göğün binası  
Muallakta iki nura düş oldum  
Birisi Muhammed birisi Ali  
“Lahmike lahmi”de bire düş oldum.*

### **Çatılmadan yerin göğün binası;**

Yerin ve göğün çatılması bize hemen yeraltı, yeryüzü ve gökleri birbirine bağlayan kazık / direk fikrini hatırlatıyor. Kitabı mukaddes ve Kur'an bu direği AĞAÇ olarak nitelendiriyor. Bu ağaç, Hayat Ağacı'dır. Âdem Ata ve Havva Anamızın yaklaşmasının yasak olduğu bu ağaca yaklaşımlarıyla, kayarak, gökten yeryüzüne düştüklerini hatırlayalım.

Bu konuda Tevrat'ın Yaratılış Kitabı 3. Bab'ında yer alan anlatımı şöyledir:

1. *RAB Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yıldı. Yılan kadına, "Tanrı gerçekten, 'Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin' dedi mi?" diye sordu.*

2 *Kadın, "Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz" diye yanıtladı,*

3 *"Ama Tanrı, 'Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz' dedi."*

4 *Yılan, "Kesinlikle ölmezsiniz" dedi,*

5 *"Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız."*

6 *Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi.*

7 *İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar.*

8 *Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen RAB Tanrı'nın sesini duydular. O'ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler.*

9 *RAB Tanrı Adem'e, "Neredesin?" diye seslendi.*

10 *Adem, "Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim" dedi.*

11 *RAB Tanrı, "Çıplak olduğumu sana kim söyledi?" diye sordu, "Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?"*

12 *Adem, "Yanıma koyduğun kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" diye yanıtladı.*

13 *RAB Tanrı kadına, "Nedir bu yaptığın?" diye sordu.*

*Kadın, "Yılan beni aldattı, o yüzden yedim" diye karşılık verdi.*

14 *Bunun üzerine RAB Tanrı yılanı,*

*"Bu yaptığından ötürü*

*Bütün evcil ve yabanıl hayvanların*

*En lanetlisi sen olacaksın” dedi,*

*“Karnının üzerinde sürünecek,*

*Yaşamın boyunca toprak yiyeceksin.*

*15 Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu*

*Birbirinize düşman edeceğim.*

*Onun soyu senin başını ezecek,*

*Sen onun topuğuna saldıracaksın.”*

*16 RAB Tanrı kadına,*

*“Çocuk doğururken sana*

*Çok acı çektireceğim” dedi,*

*“Ağrı çekerek doğum yapacaksın.*

*Kocana istek duyacaksın,*

*Seni o yönetecek.”*

*17 RAB Tanrı Adem’e,*

*“Karnının sözünü dinlediğin ve sana,*

*Meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için*

*Toprak senin yüzünden lanetlendi” dedi,*

*“Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın.*

*18 Toprak sana diken ve çalı verecek,*

*Yaban otu yiyeceksin.*

*19 Toprağa dönünceye dek*

*Ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın.*

*Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın*

*Ve yine toprağa döneceksin.”*

*20 Adem karısına Havva adını verdi. Çünkü o bütün insanların annesiydi.*

*21 RAB Tanrı Adem’le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi.*

*22 Sonra, “Adem iyiyi kötüyi bilmekle bizlerden biri gibi oldu” dedi, “Artık yaşam ağacına uzanıp meyve almasına, yiyip ölümsüz olmasına izin verilmemeli.”*

23 Böylece RAB Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Adem'i Aden bahçesinden çıkardı. 24

Onu kovdu. Yaşam ağacının yolunu denetlemek için de Aden bahçesinin doğusuna Keruvlar ve her yana dönen alevli bir kılıç yerleştirdi. (Tevrat, Yarattılış, Bap 3).

Konuyla ilgili **Kur'an**'dan bir ayet sunarsak;

**Bakara 36: Fe ezellehumâş şeytânu anhâ** fe ahrechemâ mimmâ kânâ fih(fihî), ve kulnâhbitû a'dukum li ba'din aduvv(aduvvun), ve lekum fil ardı mustekarrun ve metâun ilâ hîn(hînin).

Konumuzla ilgili ayet bölümü:

**Fe ezellehumâş şeytânu anhâ:** O zaman, o ikisini (humâ) kaydirdi (ezelle) şeytan oradan.

Burada, ilk insan ve eşinin “ayağının kaydırılması” ifadesi önemlidir. AĞAÇ'a yaklaşmışlardır ve KAYMIŞLARDIR. Kaymak deyimi, YUKARIDAN AŞAĞI İNİŞ'in, düşmenin ifadesi olmalıdır. Cennetten düşülmüştür ve yeryüzüne inilmiştir. İfade edilmek istenen şey EZOTERİK İNİŞ sürecidir. Bir başka deyişle; mükemmel oluştan daha aşağı bir oluş durumuna geçiştir. Yeryüzünde yaşanacak hayat ruhların tekâmülünü sağlarsa EZOTERİK ÇIKIŞ yaşanacaktır. Bektaşilikte EZOTERİK İNİŞ'e Devriyelerin iniş yayı, **kavs-i nüzül**, EZOTERİK ÇIKIŞ ise devriyelerin çıkış yayı, **kavs-i uruc** olarak adlandırılır.

Kur'an'da göklerin direksiz olarak yerinde tutulduğu söylenir. Burada direksiz dense de yer ve gök arasındaki bağı sağlayan görünmeyen (fiziksel olmayan) bir direğin olduğu bilgisi verilmektedir, denilebilir. Kur'an ayeti şöyledir:

Ra'd Suresi 2. Ayet: “Görmekte olduğunuz **semaları (gök katlarını) direksiz olarak yükselten** Allah'tır. Sonra arşa istiva etti. Ve Güneş'i ve Ay'ı emri altına aldı. Hepsi belirlenmiş bir süreye kadar akıp gider. İşleri düzenleyip idare eder. Âyetleri ayrı ayrı açıklar ki; böylece Rabbinize mülâki olmaya (ölmeden evvel ruhunuzu Allah'a ulaştırmaya) yakîn hasıl edersiniz.”

Ağaç, direk veya kazığı göklerin ve yerin inşasında Türk Mitolojisinde de görmekteyiz. Türk Mitolojisi bu Ağaç'ı **Bay Terek** (İskandinav mitinde karşılığı **Yggdrasil**) olarak, ya da Direk / Kazık olarak sunar. BAYTEREK'in gökyüzü, yer ve yeraltındaki üç bölümü için Türk Mitolojisinin verdiği bilgiler şöyledir: Bu Ağaç veya kazığın göklere bakan kısmı ALTIN ile sembolize edilmiştir: **ALTIN TEREK**. Tanrı'nın üzerine çıktığı **Altın Dağ** ise bu direğin zirvesini ifade eder. Altın Dağın zirvesini de Kur'an; ARŞ olarak bize tanıtmaktadır... Gökyüzündedir. DOKUZ rüzgârın keşiştiği yerde başlar. Dokuz sayısı Dokuz gök ile ilişkilidir... Direk / Kazık yeryüzünün de bulunduğu planlara indiğinde adı şöyle olur: **DEMİR KAZIK**. Türk çadırlarının ortasındaki direk de Demirkazık sembolüdür. Demirkazık dokuz ırmağın kavuştuğu yerdedir. Yer altı katlarına doğru Ağaç (= Direk / Kazık) devam eder. Adı şöyle olur: **BAKIR KAZIK**. Bakır Kazık yeraltındadır. Dokuz yeraltı denizinin keşiştiği yerdedir. Şaman davullarına



çizilen Ağaç ta, gök ve yeraltı katlarına ruhsal yolculuk yapan şamanın yolunun Ağaç'tan geçtiğini bize gösterir (Gültepe, N., 2014; Uslu, B., 2016).

### ***Muallakta iki nura düş oldum;***

Muallak, boşluk ifade eder. Yaratılışın yoktan var etmek oluşunu anlatmak için seçilmiş bir kelimedir. Yunan mitolojisinin her şeyin KAOS'tan yaratıldığını söyler. Yunan Mitolojisi "kaos" kavramıyla başlar. Kaos, kimi mitologlara göre Allah'ın (c.c.) ta kendisi, kimilerine göre töz, yani idea veya cevher, kimilerine göre ise temel ilkedir. Bazı uzmanlar ex nihilo (hiçlikten, yoktan) yaratmayı kabul etmezler. Buna göre bir İlah yoktur ve Kâinat yoktan var edilmemiştir.

Diğer uzmanlar ise, Evren'in "YOK" tan var edildiğini ve bu anlamda "Temel İlke" nin "kaos" yani "düzenin ta kendisi" olduğunu iddia ederler. Hesiodos, Kaos'u "Uçsuz bucaksız uzay" olarak tanımlamaktadır. Uzay, ancak asla bir "düzensizliği içermeyen uzay". Bunu mutlaka vurgulamak gerekir. Kaos kesinlikle düzensizlik anlamı içermez ancak, günlük dilde kaosu anarşik durumlar için kullanırız. "Kaos ortamı" gibi, oysaki bu yanlıştır.

Kaos düşüncesi, tasavvufta "İlahi Ben" ve "Bir(lik)", fikriyatına denk düşer. On ikinci yüzyılda yaşamış büyük mutasavvıf İbn El-Arabi "İlahi Ben" fikrini şöyle açıklıyor: Tanrı'ya doğru akılcı olarak ulaşmanın yolu "olumsuzlama=tenzih" yoludur. Olumsuzlama yoluyla Tanrı'ya, O'nun kendinde olduğu gibi ulaşılamaz. Çünkü O, zatında açıklanamayan ve erişilemeyendir. Ama olumsuzlama yoluyla insan akli mutlak bir aşkınlığın varlığını formüle edebilir. Olumsuzlama şöyle yapılı: Varlık vardır, varlık olmayan yoktur. Kendi zatiyla varoluşunda zorunlu olan varlık, kendinin mükemmel ayniyet ve birliğinde kendi olmayanın varlığının bir yokluğunu beraberinde getirir. Bu Zat'ın varlığı, identik olarak, aynen kendi olmayanın bizzat var olmamasıdır. Bu söylenenler formüle edilirse, İbn El-Arabi'nin düşüncesi "A, A olmayanın olmaması"dır. Zat'ın varlığı, yokluğu beraberinde getiriyor. Bunun tersiyse doğru değildir, çünkü yokluk, yok olarak hiçbir şeyi beraberinde getirmeyebilir. Yoklukla beraber olarak, eş deyişle onu kapsayarak ona bir takım varoluş veren "varlık"tır. Varlık, zorunlu olarak yadsıdığı yokluğu kapsar. Yokluk ise, kendi kendine varlığı kapsayamayacaktır. Çünkü onu (varlığı) onaylayamıyor (Bobaroğlu, M. & Arnaldez, R.).

İşte bu yüzden hiçbir şey yokken Allah (c.c.) vardı, inancına sahibiz. Kanımızca mitolojideki kaos ta tam buna delalet ediyor. Yani Allah' a (c.c.).

Yunan Mitolojisi' ne göre de Kaos, "Ol!" dedi ve birden bire GAYA (Gea, Yea) oluşuverdi. Yani yeryüzü, yani toprak... Geometri ve Coğrafya sözcükleri Gaya'dan gelir. Gaya feminen bir sözcük. Çünkü toprak bir ana olarak nitelendiriliyor, tüm kültürlerde olduğu gibi Yunan Mitolojisi'nde de. Toprak, Toprak Ana'dır. Doğurur... Ve Gaya, URANOS' u (gökyüzü) doğurdu. Başlangıçta Gaya ile Uranos birbirine sıkı sıkıya yapıştı. Gaya ile Uranos'un kucaklaşmasından dağlar (Oron) ve denizler (Pondus, Pontos) oluştu. Sonra Uranos, Gaya'nın üzerine bolca yağmur yağdırdı. Bu yağmurlar aşkı (Eros) doğurdu. Eros, Gaya'nın ruhu olarak tanımlanır, o yaratıcı aşkın ruhudur, yeryüzü ve gökyüzünü birlikte kılan güçtür. Erotik sözcüğü Eros'tan gelir... Evet, yeryüzü kendi doğurduğu gökyüzüne âşık olmuştu. Böyle cinsel ilişkilere ensest adı verilir, mitolojide çokça rastlanır... Ve Gaya ile Uranos'un aşklarının ilk meyvesi,

düşünme yeteneğine sahip ilk varlıklar olan Titanlar oldu. Bunlar: Okeanos (Okyanus), Kios, Krios, Hyperion, Japetos, Theia, Rheia, Mnemosin (diğer adı Evribies), Foibe, Themis, Tethis ve Kronos (Zaman) idi (Açıklan, H.).

Kuran-ı Kerim’de birçok ayette gök(ler) ve yer bir arada zikrediliyor. Bu ayetlerde, gök çoğul olarak kullanılıp yedi kat olarak düzenlendiği, yerin de yedi kat olduğu, gökler ve yer ve ikisi arasındakilerin tek bir yaratıcısının bulunduğu haber veriliyor. Bu ayetlerin temel amacı tevhit fikrini insanların zihnine yerleştirmektir.

Şimdi biz elimizdeki mitolojik hikâyeyi Kuran-ı Kerim ayetleriyle karşılaştıralım.

Önce Kaos’tan birdenbire Gaya ve ondan da Uranos’un oluşması Kuran-ı Kerim’de şu ayete tekabül eder:

“Gökleri ve yeri (bir örnek edinmeksizin) yaratandır. O, bir işin olmasına karar verirse, ona yalnızca "Ol" der, o da hemen oluverir.” (Bakara Suresi, 117).

“Ol” emrinin birdenbire var ediş olduğu aşikârdır. Hikâye Gaya’nın (yer) Uranos’tan (gök) önce var olduğunu söylüyor. İşte Kuran-ı Kerim ayeti:

“O öyle bir yaratıcıdır ki, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı; sonra iradesini göğe yöneltip onları yedi gök olarak düzenledi. O, her şeyi pekiyi bilendir.” (Bakara, 29).

Kuran-ı Kerim, göklerin ve yerin başlangıçta birleşik iken birbirlerinden ayrıldıklarını söylüyor (Gaya’ nın Uranos’ u doğurmasıyla paralellik var).

“O küfredenler görmediler mi ki, gökler ve yer bitişik idiler de Biz onları ayırdık; canlı olan her şeyi sudan yaptık. Hâlâ inanmıyorlar mı?” (Enbiya, 30).

***“Birisi Muhammed birisi Ali***

***“Lahmike lahmi”de bire düş oldum.”***

Ezoterik bilgilere göre Mu Kıtası yeryüzünde insanın ilk ortaya çıktığı yerdir. Bir başka deyişle; gökten düşen insanın yeryüzünde yerleştiği yerdir ki Aden Cenneti ile özdeşleştirilir.

Mulular, Vahdet-i Vücut düşüncesini Güneş sembolü ile anlatmışlardır. Bir yuvarlak olarak güneşi çizmişler ve onun sayısal değerini 1 olarak belirlemişlerdir. Sembolün adı *Hun*’dur. Hun, Tanrı anlamında kullanılan bir sözcük Naga ve Maya dilinde. Hun adının Hun İmparatorluğu tarafından isim olarak kullanılmış olması Hunluların, Türklerin bir Mu kolonisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca diyebilirim ki Hunlular bir Tanrı (Hun) İmparatorluğu kurmuşlardır...

Bu yuvarlağın ortasından bir çizgi çizildiğinde yaratılışın karşıtlıklar, zıtlıklar ilkesi belirlenmiş olur. Bunun sayısal değeri 10 (En mükemmel sayı), adı ise *Lahun*’dur. Lahun sembolünün yorumu: Birdeki iki, ikideki birdir. Her yaratılanın bir zıttı vardır, her şey zıttı ile birlikte var olur ve zıtlar arasındaki

çelişkiler gelişmeyi, tekâmülü doğurur. Bu görüşler Batı'da diyalektik yasalar olarak bilinmektedir. Alman düşünür *Hegel*, bu yasalar ışığında *Diyalektik İdealizmi* oluşturmuştur. Marx'ın Diyalektik Materyalizmi ve Toplumsal Materyalizmi bu yasaların materyalist bir felsefe ile sentezlenmesi ve toplumsal gelişim yasaları halinde sunulmasıdır ki ayrı bir tartışma konusudur bu (Churcward, J.,2009).

Zıtlıklar Yasaları Doğu'da kendisini Tai Chi'de Yin ve Yang olarak gösterir. Zerdüşt dininde Spenta Mainyu (İyilik İlkesi) ile Angra Mainyu (Kötülük ilkesi) çatışması aynı yasaların din şeklinde sunulmasıdır.

Ezoterik bilgelik bu yasaların Mu'dan, Atlantis'e, Tufan Sonrasında Atlantis'ten Osiris ile Mısır'a, oradan Antik Yunan'a ve diğerlerine geçtiğini ileri sürer. Zıtlıklar yasaları *Hermetik İlkeler* içerisinde yer alır.

*Hermes*, Antik Yunan'da önemli bir tanrı olarak sayılır. Üç kez bilgin anlamında *Trimegiste* ünvanı ona atfedilmiştir. Mısır'da adı *Toth* olan tanrıdır. *İmhotep* olarak da bilinir. Genellikle *Hermes-Toth* olarak adı birleşik kullanılır. Tevrat'ta adı *Hanok* olarak bildirilen ve 365 yıl yaşadıktan sonra ölmeden, tanrı katına yükselen kişi odur. Hermes; Ermis, Ermiş olarak Anadolu'da söylendiğinden, Anadolu erenleri de Ermiş ünvanını almışlardır. İran'da Zerdüşt'ün dininin adı Mazdaizm'dir. Tanrı'nın adı Ahuramazda'dır.

Ahuramazda adı içerisinde, adın Hürmüz şekli kendini göstermektedir ki; Hürmüz = Hermes'tir. Ve İslam kaynaklarında anlattığımız tanrılaşmış bu kişinin, İdris Peygamber olduğu yer almaktadır (Bobaroğlu, M.).

İmhotep'in Batı dillerinde **HERMETİK İLKELER** olarak anılan ilkelerinde biri de Zıtlık - Kutupluluk ilkesidir:

**Zıtlık- Kutupluluk İlkesi:** Her şey ikilidir, her şeyin iki kutbu, ucu vardır. Her şeyin birbirine zıt iki özelliği, bir çift oluşturan iki ters özelliği vardır. Benzeyen ve benzemeyen aynıdır. Karşıt olan şeyler doğal olarak aynıdır, ancak nicelikleri ayrıdır. Uçlar karşılaşır, her gerçek iki yarım gerçeğin birleşmesinden oluşur. Tüm zıtlıklar uzlaşırlar (Eren, N., 1996).

(...)

Birdeki iki, ikideki bir, her şeyin zıddıyla yaratılışına dair Kuran'dan iki ayet:

“Yüce ve münezzehdir O ki, her şeyden çiftler meydana getiriyor; yerin bitirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmeyecekleri neler, nelerden!” (Yasin-36).

“Çifte ve teke andolsun” (Fecr-3).

(...)

Mu'da; yuvarlağın içine iki çizgi çekilmesi ise *çokluk* kavramını anlatan bir semboldür. Adı *Men*'dir. *İngilizce*'de “adamlar” anlamına gelen *men* sözcüğünün de kökeni Mu kaynaklıdır. Kelime İngilizce'ye Hint kutsal metinlerinin yazıldığı *Sanskritçe*'den geçmiştir. Sanskritçe “*Manu*” kelimesi insan soyunu meydana getirenler ve insan soyunun ataları anlamlarına gelmektedir. Men=Manu'nun çokluk ifade

ederken zıtlık ilkeleri ile insanoğlunun yaratılması ve yeryüzünde çoğalmasını anlattığını da söyleyebiliriz. Çokluk, zıtlıklar ilkesinden doğar. *James Churchward*'ın *Kayıp Kıta Mu'nun Kutsal Sembolleri* (Churchward, J., 2015) kitabında ayrıntılarını bulabileceğimiz sembollerden üç temel sembolü şunlardır: **1) HUN:** Bir, Birlik ifade eder. Bir dairedir. **2) LAHUN:** İki, ikilik ifade eder. Ortasından bir çizgi geçen dairedir. **3) MEN:** Çokluk ifade eder. Her şey iki olan zıtlıklardan yaratılmıştır. Bir dairenin içinden geçen iki çizgi ile gösterilir.

Bu bilgiye İslam tasavvufuna uyarlıysak Vahdetül Vücut görüşüne göre her şey bir'den gelir. Bir, kendi içinde iki zıt ilkeyi barındırır. İkilik ilkesinden de tüm âlemler yaratılır.

Şimdi gelelim ikilik ilkesinin de kendi içinde iki unsurdan oluşması düşüncesine.

Yahudi mistisizmi Kabala'da her şeyin Bir ilkesinden yaratılını şöyle özetleyebiliriz:

**Ayn:** her şeyin başı, Mutlak yokluk, hiçbir şeyin var olmadığı yokluk. Sayı değeri: 0.

**Ayn sof:** Mutlak yokluk kendisi olarak belirdi. Mutlak Varlık oldu. Her şey ondan var olacaktır = Vahdeti Vücut. Sayı değeri: 1.

Bir de Ayn sof'tan çıkan ilk şey olan Işık=Nur var. O da **Ayn sof aura**'dır.

0'dan 1 oldu. Bu oluşta zaman hiç akmadı. Saniye geçmedi. Çünkü zaman yok.

Peki, Yokluk mu aslanan, yoksa Varlık mı? İbn-i Arabi cevaplıyor: "Varlık, karşıtı olarak Yokluk'u mümkün kılar. Ancak Yokluktan Varlık çıkamaz." (Küçük, O. N., 2009).

Ayn sof aura; İlahi ışıktır. Kur'an diliyle nur'dur.

Tevrat Yaratılış (Tekvin) kitabında şöyle yazar: "Tanrı, Işık olsun, diye buyurdu ve ışık oldu. Tanrı, Işık'ın iyi olduğunu gördü ve onu karanlıktan ayırdı." (Yaratılış, 1:3-1:4).

O, içinde her şeyi barındırandan ışık tecelli etti, diyor Tevrat. Bu ne demek? Tanrı'nın, Işık'ın "iyi" olduğunu görmesinden kasıt ise, Işığın içinde tüm pozitif güçleri barındırmasıdır. Pozitif güçlerden kasıt, aklınıza gelebilecek iyi olan her türlü şeydir.

Işık tecelli etmişti. Işık her şeye sahipti ama bir tek şeye değil! Işık o tek şeyi de arzuluyordu. Tek sahip olmadığı o şeyi: Paylaşmak. Işık'ın özünde; sonsuz paylaşmak, durmadan vermek, sonsuza kadar sunmak vardı. Peki, neyi paylaşmak istiyordu Işık? Kendisinden başka hiçbir şey tecelli etmemişken tabii ki kendisini!

Kendisini Karanlık'ı aydınlatan Işık olarak sunabilmek için Işık'ın; Karanlık'ı karşısında görmesi gerekiyordu. Bu şarttı. Yoksa tek başına paylaşım nasıl olurdu ki? Verebilmek için alan gerekiyordu! Sunabilmek için sunulan... Oysaki Karanlık yoktu! Karanlık Işık'ın içindeydi. Işık, özündeki kendini paylaşım isteğini gerçekleştiriyordu. Bu yüzden de, Karanlık'ı kendisinden ayırdı. Karanlık, Işık'ın içine dolacağı Kap olarak yaratılmış oldu.

Evet, ayrılış gerçekleşmişti işte. Ayrılış, BİR' in İKİ olması demektir. Bir, o idi. İki ise, ışık ve karanlık'ın yaratılışı." (Berg, Y., 2005).

Kur'an'da ışığın yaratılması karanlığın onun kabı olduğu, kandil içinde ışık benzetmesiyle Nur Suresi 35. Ayette şöyle geçer: “Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fanûs içinde. Fanûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile, neredeyse aydınlatacak (kadar berrak) tır. **Nur üstüne nur.** Allah dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah insanlar için misaller verir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (Nur Suresi, 35).

Nur Suresi 35. Ayetteki Nur üstüne Nur ifadesi Tanrısal ışığın iki çekirdekli olduğunu düşündürür. İşte Bektaşilik inanç siteminde bu tek nur'u paylaşan iki ruh: Hz. Muhammed (SAV) ve Hz. Ali (r.a.)'dir.

Hiçbir şey yaratılmamışken ilk yaratılan tanrısal nur Muhammed-Ali idi. Dolayısıyla onlar, fiziksel plandaki ataları Hz. Âdem'den dahi önce var idi. Muhammed (SAV) yeşil nur, Hz. Ali ise beyaz nur idi. Gökler yeşil nurdan, yerler beyaz nurdan yaratılmıştır (Dedebaba, B.N., 2006).

Sıdkî Baba “*Lahmike lahmi*”de *bire düş oldum.*” diyerek bu inancın bir hadis ile tasdik edildiğini bize duyurarak bir telmih sanatı yapmaktadır. Bu hadis şöyledir:

“**Lahmike lahmî, demmike demî, rûhike rûhî, cismike cismî**”. Anlamı şudur: “Eti etimdir, kanı kanımdır, ruhu ruhumdur, cismi cismimdir.”

“Lahmike lahmî” sözü Alevî-Bektaşî geleneğinde bir sır olarak algılanıp, hakkında deyişler söylenmiş, bunu kabul etmeyenler ise münafıklık ve mürtedlikle itham edilmişlerdir. Alevilikte *musahip olmak*, *Lahmike lahmi*'ye inanmakla olur. Buna inanmayan ise Alevi veya Bektaşî olamaz, mürted kabul edilir (Arslanoğlu, İ., 2000; Yıldırım, A., 2013).

\*\*\*

2.

*Ezdi aşkın şerbetini hoş etti*

*Birisi doldurdu biri nuş etti (nuş etmek: içki içmek)*

*İkisi bir derya olup cuş etti (cuş etmek: coşmak)*

*La'l ü mercan inci düre düş oldum.*

**La'l**: Parlak, kırmızı renkli değerli bir taş. **Dür**: İnci tanesi. **Mercan**: Ezoterik anlamda ariflerin sözleri, sohbetleridir (Derli Divani, 2015).

İşte *Sıdkî Baba* da Bektaşilik inancına sahip oluşunu, tarikata bağlılığını yukarıdaki dörtlükte Muhammed-Ali'nin bir nur olduğunu “*İkisi bir derya*” diyerek kabul eder. Ayrıca Hz. Ali'nin Cennet'te Kevser Şarabı'nı cennetliklere dağıtan saki olduğuna inanılır (Dedebaba, B.N., 2006). Bu bilgi de “*Birisi doldurdu (Hz. Ali) biri nuş etti (Hz. Muhammed)*” mısraında karşımıza çıkmaktadır.

\*\*\*

3.

*O derya yüzünde gezdim bir zaman*

*Yoruldu kanadım dedim el aman*

*Erişti car'ıma bir ulu sultan*

*Şehinşah bakışlı ere düş oldum.*

**Câr:** Çağrı, imdat, yardım dileme.

**Şehinşah:** Şahların şahı, demektir. Hz. Ali (ra) Şah-ı Merdan (Yiğit Şah) ve Şîr-i Yezdan (Allah'ın arslanı)'dır (Derli Divanı, 2015).

Sıdkî Baba, bu dörtlükte Hz. Ali'ye (ra) bağlılığını tekrarlamaktadır. Ali ve Muhammed tek nur olduğuna göre bu bağlılık ayrıca Hz. Muhammed'edir (SAV).

\*\*\*

4.

*Açtı nikabını ol ulu sultan*

*Yüzünde yeşil ben göründü heman*

*Kaf ü Nun suresin okudum o an*

*Arş kürs binasında yare düş oldum.*

Hz. Ali'nin (ra) nişanı yeşil ben'dir. Ayrıca bu, O2nun (ra) ilk yaratılan yeşil nur olduğunu hatırlatır.

Kaf Suresi Huruful mukattaa'dan "KAF" ile başlar.

Kaf Suresi 16. Ayet: "Andolsun ki, insanı Biz yarattık, nefsinin onu ne ile vesveselendirdiğini biliriz ve **Biz ona habl-i veridden (şah damarından) daha yakınız.**" Der. Böylece yaratıcı ile yaratanın yakınlığı vurgulanır.

Kalem Suresi Huruful mukattaa'dan "NUN" ile başlar.

Burada huruful mukattaa ezoterik anlamlarına değinilmeyecektir. Ancak Sıdkî BABA bu sırlara "Kaf ü Nun" diyerek vakıf olduğunu sezinletmektedir.

Kalem Suresi 1. Ayet: **Nun** vel kalemi ve ma yesturun. Meali: "Kaleme ve yazdıklarına andolsun." Kalem Suresi de ilmi ve ilmin önemini anlatır. Alevi-Bektaşî inancında Hz. Ali "ilmin kapısıdır." (Dedebaba, B.N., 2006).

*Dertli Divani, Kaf ü Nun Suresi* 'ni "Hakk'ın var etme gücünün kudretinin, 'Kûn' (Ol!) demesiyle evrenin var olması ve Hak kendi varlığını cümle varlığa nakş edip Âdem'e bahşetme sırrını açıklayan sure" olarak açıklamaktadır. *Kâf-ü Nun (Kûn) emri*: Hakk'ın "ol" demesiyle kâinatın var olmasıdır (Dertli Divani, 2015).

Dörtlüğün son mısrası Arş ve Kürsü'den söz eder. Arş, kubbesel bir yapıdır. Göklerin tavanıdır. Onu melekler taşır.

Mu'min Suresi 7. Ayet: Arşı yüklenip taşıyanlar ve onun çevresindeki şuurular Rablerinin hamdi ile tespih ederler ve ona inanırlar. İman sahipleri için de şöyle af dilerler: "Rabbimiz! Sen herşeyi rahmet ve ilim halinde kuşattın. Tövbe edip senin yoluna uymuş olanları bağışla. Ve onları cehenem azabından koru!"

Göklerin yaratılmasından sonra Allah Arş'ın üzerine istiva etmiştir.

Taha Suresi 5. Ayet: "Rahman Arş'ın üzerine istiva etti."

Bunun anlamı yaratıcının yaratılanların dışında olduğudur. Her şeyden münezze olan Allah, aynı zamanda her şeydir ve her şeyin içindedir. Bu *Vahdetül Vücut* düşüncesidir.

Kürsi hakkında verilen bilgiler üzerine bir alıntı yaparsak;

*"Kürsi, "taht" demektir. Kök anlamıyla üst üste katlanmayı, bir araya toplanmayı belirtir. Belli parçaların bir araya toplanmasından, üst üste eklenmesinden oluştuğu için sandalye, koltuk, taht gibi üzerine oturulacak eşyaya kürsi denilmiştir. Mecâzî olarak da ilim, güç, egemenlik, sultan gibi anlamları dile getirir. Kurân'da Allah'ın da bir kürsisi olduğu, bu kürsinin gökleri ve yeri içine aldığı belirtilir (el-Bakara, 2/255). Söz konusu âyet bu özelliği nedeniyle Kürsi Âyeti (Âyetü'l-Kürsi) olarak adlandırılır.*

*Allah'ın kürsisinin mahiyeti hakkında Kurân'da bilgi verilmez. Hz. Peygamber (s.a.s)'den gelen rivayetlerde de bu konuda bir açıklama yoktur. Taberî'nin kaydettiği bir hadise göre yedi gök kürsi içinde bir kalkan içine atılmış yedi dirhem gibi kalır. Ebu Zer'in rivayet ettiği bir hadis de Kürsi'nin arş karşısındaki durumunu belirler: "Arş içinde Kürsi, yeryüzünde bir çölün içine atılmış demir bir halka (yüzük) kadardır." (Arş ve Kürsi. <https://gizlilimler.tr.gg/Ar%26%23351%3B-ve-K.ue.rsi.htm>).*

*Bakara Suresi 255. Ayet: " (...) O'nun kürsüsü, gökleri ve yeri çepeçevre kuşatmıştır. Göklerin ve yerin korunması O'na hiç de zor gelmez. Aliy'dir O, yüceliği sınırsızdır (...)"*

\*\*\*

5.

***Ben Âdem'den evvel çok geldim gittim***

***Yağmur olup yağdım, ot olup bittim***

***Bülbül olup Firdevs bağında öttüm***

***Bir zaman gül için hara düş oldum.***

*Sıdkî BABA* bu dörtlükte Bektaşiliğin *Devriye* düşüncesini konu olarak işlemektedir. *Devriye*, yani tekrar doğuşların (tenasüh, reenkarnasyon), dünyaya gelişlerin bir siklus oluşturması inancı Bektaşî edebiyatında fazlaca işlenmiş bir konudur. Bir örnek; Prof. Dr. Bedri Noyan Dedebaba'nın "Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik, II. Cilt" eserinden **Kaygusuz Abdal**'ın *Delil-i Budela Risalesi*'nin bir bölümünü aktaralım:

"... Halık'ın emri beni kuzekar (**çömlekçi**) balçığı gibi devvarın çarhı (**çömlekçinin dönen çarkı**) üzerine koyup dolap gibi döndürdü. Gah beni kuze (**çömlek**) düzdü, gah bozdu kase düzdü. Gah saraylarda kerpiç eyledi, gah beni ayaklar altında hiç eyledi... Gah avcı eyledi av avladım, gah beni ac eyleyip avlattı. Gah okudum âlim oldum, gah ümmi eyledi okudum... (değişik yaratılış şekilleri sürüp gidiyor ve ...)

(...) Vel-hasıl ne başınız ağrıdayım nice bin kere ata belinden ana rahmine düştüm ve ana rahminden cihana geldim. Nice bin kere tıfl (çocuk) oldum, pir oldum. Yine ecel gelip beni atam ve anam ardınca gönderdi. Nice bin kere bulut gibi havaya ağdım (yerden göğe doğru çıktım). Nice bin kere yağmur gibi yere yağdım. Nice bin kere gah çerende (ot yiyen), gah perende (uçan) oldum. Nice bin kere küfre ve imana karıştım... (Aynı minval üzere devam ediyor...)

...Nice bin suretlerden göründüm. Velhasıl-ı kelim bu nefis askeri beni **göçten göçe saldı ve kabdan kaba boşalttı**. Şehir ve şehir, karye be-karye (köyden köye) derbeder idüb şol kadar gezdirdi ki dil ile vâsf ve ayan, kalem ile beyan olmaz." (Dedebaba, B.N.,1999).

Bektaşilikte Âdem, insan bedeni çömleğe benzetilir. Çömlekçinin elinde çömleğin şekil alması gibi insan da Tanrı'nın elinde şekil alır. Kaygusuz'da da bir örneğini gördük. Ayrıca çömlekçinin dönen çarkı tekrar doğuşları hatıra getirir. Kaygusuz açıkça göçten göçe, kabdan kaba diyerek ruh göçünü anlatıyor. Aynı eserde Dedebaba, Bektaşilikteki ruh göçü anlayışının, Mısır ve Hindistan'daki gibi ceza nedeni ile insandan hayvana doğru geriye olabileceğinin düşünülmediğini, tekâmül yolunda ileriye doğru olduğunu hatırlatıyor.

Taoizm'de de çömlek benzeri vazo ile bir misal verilir. Vazo, bir şekil alıp vazo olmuştur ama asıl olan vazunun içindeki boşluktur ve gerçek o boşluktur, denir (Dedebaba, B.N.,1999).

Burada **Erzurumlu İsmail Hakkı**'nın (1703-1780) **Marifetname**'sinden söz etmekte yarar olabilir. **Marifetname**'den insan bedeninin başlangıç ve sonunu anlatan bir kısmı aktardığımızda *Devriye* (Reenkarnasyon) fikri ile yine karşılaşırız:

"...İnsan bedeninin asıl özü topraktır. Toprak önce bitkilere geçip ya ekmek ya da hayvan yemi olmuştur. Ekmek ve hayvan insanın besini olup, erkek ve kadında üreme hücrelerinin oluşmasına yol açmıştır. Sonra ana rahminde döllenmiş yumurta, hücre, pıhtılanmış kan (alaka), çiğnenmiş et (müdga) durumlarından geçip, kemik, sinir, damar ve et oluşmuştur. Daha sonra erkek ya da dişi olmuş, ruhu gelip içine yerleşmiş, sonra da dünyaya gelmiştir.



*Yaşamış, olgunlaşmış ya da çocukken ölmüştür. Oysa göklerin devinimi ve yıldızların ışınlarının etkisi ile toprağın ancak binde biri bitki olabilir. Bitkinin binde biri ekmek ve hayvana dönüşür. Hayvanların da, ancak binde biri insanlara besin olur. Besinlerin binde biri meni olup, bin damla meniden ancak binde biri (bir sperm) rahime girer. Rahme düşen kadın yumurtalarının ancak binde biri döllenabilir, çocuk olur. Doğan çocukların ancak binde biri uzun yaşar. Onların da binde biri ancak ergin akıla kavuşabilir (akli baliğ olur). Binlerce akıldan ancak biri mümin olur (tam dindar). Binlerce müminden ancak birisi bilgin olur. Bilginlerin de, ancak binde biri gerçeği bulabilir. Binlerce muhakkıkın (gerçeği araştıran) ancak birisi arif (gerçekten bilen) olur. Ariflerin de ancak, gene binde biri en yüce kata (kemal mertebesine) kavuşur. Öyle ise tüm gök olayları ve öğelerin uyuşmasından ortaya çıkan bu görünen evrenin amacı, bu yüce kata çıkan insanı oluşturmaktır. Bu insandan başka ne varsa hepsi asalaktır. Bunlar, en yüce kata çıkan insana bağımlı kılınmışlardır ve onun hizmetçisidirler. Nitekim Yüce Tanrı, insanların en olgunu ve en yüce kata çıkkanı olan Yüce Peygamber'e 'Sen olmasaydın, sen olmasaydın, evreni yaratmazdım' demiştir..." (Erzurumlu İsmail Hakkı'nın Marifetnamesinden aktaran EREN, N., 1996).*

Bu örneklerle yetinerek devam edelim.

\*\*\*

6.

***Âdem ile balçık olup ezildim***

***Bir noktada bir hurufa yazıldım***

***Âdem'le can olup Şit'e süzüldüm***

***Muhabbet şehrinde kara düş oldum.***

Devriye konusu şiirde bu dörtlükte de işlenmeye devam ediyor. Ruhlar âleminde Adem ile görüşen bir ruh da *Sıdkî*'dir. Burada *Elest Meclisi*'nden söz edebiliriz.

Araf Suresi 172. Ayet şöyledir: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (***Elestibüki Rabbikum***)(Onlar da) Evet (buna) şahit olduk (***Kalu Bela***), dediler." (A'raf Suresi, 172).

İşte bu ayette geçen ***Elestibüki Rabbikum*** sözü gereği Âdem'in yaratıldığı zaman, Âdem'in zürriyetinin, ruhlar olarak, toplandığı meclise ***ELEST Meclisi*** adı verilmiştir. *Sıdkî Baba*, *Elest Meclisi*'ni bize hatırlatırken Âdem'in canıyla bir can olduğunu da söylemektedir, her Bektaşî gibi.

Burada araya girerek yaratılışın kademelerini (taayyün) işlemek doğru olacaktır. Bunun için Kabala öğretisi ile İslam tasavvufunun bilgilerini bir arada sunuyoruz:

“Ze’v ben Shimon HALEVI’nin “Adam ve Kabalistik Ağaç” (Halevi, Zev Ben Shimon, 2016) isimli eserden özetle Kabalistik terminolojiye göre Âlemler:

Hayat Ağacı 5 Âlem’den oluşur. Her Alem bir üsttekinin özelliklerini ve aktivitelerini kapsar, böylece her alttaki Alem daha kompleks olmakla birlikte kaynaktan daha uzaktır.

Hayat Ağacı’nda varoluşun ilk önce başladığı Âlem, **1. Âlem, Azilut**’tur. Azilut İbranice *yakınlık* demektir. Azilut dünyasının doğasında, var olan bütün dinamikler ve kurallar tam olarak mevcuttur, çünkü orası saf iradenin olduğu yerdir. Azilut *ateş* ile sembolize edilmiştir. Keter’e en yakın olan âlemdir. Tanrı’nın *saf istek*’i (iradesi) bu âlemedir. Yaratılış için “*Tanrısız Çağrı*” yı ifade eden bu âlem için Kuran “Ol der ve olurur (kün fe yekün) ifadesini kullanmıştır. *Azilut* kendi içinde tamamiyle realize olmamıştır. Öyle ki, düşünülmüş ama henüz prensipte karar verilmemiştir. Şekil olarak dizayn edilmiştir ve projenin tohumu oluşmuştur.

Azilut Âlemi’ne İslam mutasavvıfları; Ceberut Âlemi, İlâhi Kudret Âlemi, Birinci Taayyün, Birinci Tecelli, İlk cevher ve Hakikat-ı MUHAMMEDIYE adlarını kullanmıştır (Doğan, A.F., 2014).

**2. Âlem, Beriah Âlemi** olup *hava* ile sembolize edilmiştir. Bu âlem Tanrısız Aklın tecelli ettiği yerdir. Azilut’ta isteyen Tanrı Beriah’ta *yaratmıştır*. Başka bir deyişle *Azilut*’ta düşünülen yaratılışın kozmik oluşumu *Beriah*’dır. Beriah’da yapının inşasından önce detaylar belirlenir. Burada yaratıkların Beriatik ruhları değişik katmanlarda yer alır ve onların türleri burada belli olur.

Ruhsal yapılara ait bu âleme İslam mutasavvıflarınca; Melekût (Melekler) Âlemi, Ruhlar Âlemi, İkinci Taayyün, İkinci Tecelli, Misal ve Hayal Âlemi, Emir ve Tafsil Âlemi, Sidre-i Münteha (Sınır Ağacı) ve *BERZAH* adı verilmiştir.

**3. Âlem, Yezirah Âlemi** olup *su* ile sembolize edilmiştir. Yezirah şekillerin olma dünyasıdır: *Tanrısız Şekillendirme*. Bu âlemin özelliği devamlı değişen fenomenlerdir. Tanrısız irade ile yaratmanın dinamiğinin birlikte çalışmasıdır. Yezirah, farklılık ve karmaşıklığın egemen olduğu yerdir. Yezirah Âlemi’nden Yaratılış Kitabı’nda *Aden Bahçesi* olarak söz edilmiştir. Burada hem erkek, hem de dişilik özelliği olan (*Androgynous*) insan yaratılmıştır.

**4. Âlem, Assiyah Âlemi** olup *toprak* ile sembolize edilmiştir. Bu âlem, **hareketin dili**’dir. Bu daha önceki evrelerin pratik tamamlanmasıdır, *Tanrısız Yapma*’dır.

Assiah, *Yezirah*’dan ortaya çıkar. *Yezirah* Yaratılış Kitabı’nda *Aden Bahçesi* olarak anlatıldığı üzere Assiah da “*Aden’den akan dört ırmak*”tır.

Bir de bizim yaşadığımız âlem vardır: **Hazeh Âlemi. 5. Âlem** diyebileceğimiz bu âlem, yapmanın veya element ve hareketin en alt dünyasıdır ve bizim Âdemler ve Havvalar olarak yaşadığımız dünyadır. Maddi Âlem’dir. O kendini, gördüğümüz evrende ortaya çıkarır ve biz onu duyularımızla deneyleriz. Bu deneyleme onun katılığı, sıvılığı, gazlığı ve radyoaktif özellikleri ile. Assiah için söylenen Aden Bahçesindeki dört ırmağın simgelediği dört sayısı Maddi Âlem’in katılığını (toprak), sıvılığını (su), gazlığını (hava) ve radyoaktifliğini (ateş) sembolize eder.

İslam mutasavvıfları bu Âleme; Şehadet (Şahitlik) ve Mülk Alemi, Üçüncü Taayyün, Nasut (İnsanlık), His ve Unsurlar Alemi, Cisimler Alemi gibi adlar vermiştir.

Beş Âlem varoluşun her yerine sinmiştir... Bu planda görülür ki; Sefirot'un sıralanışı, eksen üzerinde açılışı ve böylece bu uzun hat bütün âlemlerin etrafını sarar...”

(...)

Âlemlerin yaratılışı konusu bir insanın yaratılışını (tekâmülünü) da yansıtır. Zira insan, mikrovren olarak makrovrenin bir örneğidir. Burada okültist (gizli bilimci, ilm-i ledün, havas sahibi) bir medyum olan **Dion Fortune**'un "" adlı eserinden elde ettiğimiz bilgileri sunacağız. Böylece beş âlemin insanın içinde nasıl var olduğunu göreceğiz. Özetle;

“İnsanın fizik bedeni bir âlemdir (**Fiziksel Plan**). Bu âleme ezoterik dille plan da denir. Bu plan en geniş daireyi oluşturur. Ancak ezoterik olarak en aşağı seviyede plandır (Ezoterik İNİŞ'i hatırlayınız). Daha içe doğru üst planlar yer alır. Bir üst plan, daha içte, **Eterik Plan**'dır. Burası insanın AURA'sını oluşturan elektromanyetizmasını üreten plandır. Daha üst plan **Astral Plan**'dır. Burası duygusal-sezgisel alandır. Astral seyahat denilen olay bu planda gerçekleşir (**Yazar notu:** Hz. Muhammed'in miracında isra denilen *Mescid-İ Haram*'dan *Mescid-i Aksa*'ya olan yolculuk bir astral seyahat olarak kabul edilir.). Daha üst plan ise **Zihinsel Plan**'dır. Burada *Fizik Plan*'da gerçekleşmesini istediğimiz şeyler *imajinize* edilir. DUA'nın temel ilkesi budur. Dua ile istenen şey Zihinsel Plan'da var edilir. En sonunda *Fiziksel Plan*'da ortaya çıkar. Ayrıca kara maji veya ak maji çalışmalarının yapılabilmesi için insanın ulaşması gereken plan *Zihinsel Plan*'dır. Ve en üst plan **Kozal Plan**'dır. Burası insanın özünün, ruhunun olduğu plandır (**Yazar notu:** Yunus Emre'nin '*Bir ben var bende, benden içerü*' dediği öz bu plandadır. Burada bütün ruhlar birdir, birliktedir. Burası **Vahdetül Vücut**'un yaşandığı plandır. Ego (Benlik) ortadan kalkmıştır. Burada insan 'YÜKSEK BENLİK' ine kavuşmuştur. *Fiziksel Plan*'da ise karakter ile maskelenmiş, bir rol üstlenmiş ALT BENLİK söz konusudur. İnsan alt benliğini bırakacak çalışmalar (ritüel veya meditatif çalışmalar, ibadetler) ile yüksek benliğine geri dönebilir. Bu yüksek Benlik ise Fizik Plan'a tekâmül etmek amacıyla gelir. Defalarca gelir. Bunlara enkarnasyonlar denilir. Yapılacak özel çalışmalarla bir insan daha önceki yaşamlarını (enkarnasyonlarını) hatırlayabilir (**Yazar notu:** İşte Sünni İslam'ın da içinde yer aldığı bazı din anlayışlarının kabul etmediği Reenkarnasyon (Bektaşilerin deyişiyle Devriye budur.)” (Fortune, D., 2017).

“**Bir noktada bir hurufa yazıldım**” mısraı **Hurufiliği**, onun kurucusu **Fazlullah**'ı ve **Hurufülüğün** ezoterik anlamlarını bize çağrıştırmaktadır (Arıkoğlu, İ., 2006). Hz. Ali'nin Besmele'nin BA harfinin noktası olduğunu söylemesi de derhal aklımıza gelmektedir. Hamiye Duran (2005) “Bütün ilimler besmelenin 'bâ'sında derc olunmuştur” fikriyle Hz. Ali'den rivayet edilen “Eğer yazmak isteseydim

besmelenin ‘bâ’sı hakkında deve yükü kitap yazardım” sözüyle besmelenin ihtiva ettiği kutsal ve mühim mânâ, Türk-İslâm toplum hayatında önemli bir yer tutmasını sağlamıştır, der.

### **Âdem’le can olup Şit’e süzıldüm;**

Bu mısra önümüze yeni konular açar. “Hz. Şit (as) kimdir?”, “Güruh-u Naci nedir?”.

Dokuz dörtlükte olmamasına rağmen *Ali Ekber Çiçek*’in söylediği türkü sözünde geçtiği için “Güruh-u Naci” konusunu burada incelemek uygun olabilir.

Hz. Şit (as) için Tevrat’a başvurmak ve Âdem’den (as) Nuh’a (as) kadar olan insan neslini takip etmek gerekir:

#### **Tevrat, Yarattı, Bap 4:**

*1 Adem karısı Havva ile yattı. Havva hamile kaldı ve Kayin’i[i] doğurdu. "RAB'bin yardımıyla bir oğul dünyaya getirdim" dedi.*

*2 Daha sonra Kayin'in kardeşi Habil'i doğurdu. Habil çoban oldu, Kayin ise çiftçi.*

*3 Günler geçti. Bir gün Kayin toprağın ürünlerinden RAB'be sunu getirdi.*

*4 Habil de sürüsünde ilk doğan hayvanlardan bazılarını, özellikle de yağlarını getirdi. RAB Habil'i ve sunusunu kabul etti.*

*5 Kayin'i ve sunusunu ise reddetti. Kayin çok öfkeleni, suratını astı.*

*6 RAB Kayin'e, "Niçin öfkelenin?" diye sordu, "Niçin surat astın?"*

*7 Doğru olanı yaparsan, seni kabul etmez miyim? Ancak doğru olanı yapmazsan, günah kapıda pusuya yatmış, seni bekliyor. Ona egemen olmalısın."*

*8 Kayin kardeşi Habil'e, "Haydi, tarlaya gidelim[iii]" dedi. Tarlada birlikteyken Kayin kardeşine saldırıp onu öldürdü.*

*9 RAB Kayin'e, "Kardeşin Habil nerede?" diye sordu. Kayin, "Bilmiyorum, kardeşimin bekçisi miyim ben?" diye karşılık verdi.*

*10 RAB, "Ne yaptın?" dedi, "Kardeşinin kanı topraktan bana sesleniyor.*

*11 Artık döktüğün kardeş kanını içmek için ağzını açan toprağın laneti altındasın.*

*12 İşlediğin toprak bundan böyle sana ürün vermeyecek. Yeryüzünde aylak aylak dolaşacaksın."*

*13 Kayin, "Cezam kaldıramayacağım kadar ağır" diye karşılık verdi,*

*14 "Bugün beni bu topraklardan kovdun. Artık huzurundan uzak kalacağım. Yeryüzünde aylak dolaşacağım. Beni kim bulsa öldürecek."*

15 Bunun üzerine RAB, "Kim seni öldürürse, ondan yedi kez öç alınacaktır" dedi. Kimse Kayin'i bulup öldürmesin diye onun üzerine bir nişan koydu.

16 Kayin RAB'bin huzurundan ayrıldı. Aden bahçesinin doğusunda, Nod[iii] topraklarına yerleşti.

### **Kayin'in Soyu**

17 Kayin karısıyla yattı. Karısı hamile kaldı ve Hanok'u doğurdu. Kayin o sırada bir kent kurmaktaydı. Kente oğlu Hanok'un adını verdi.

18 Hanok'tan İrat oldu. İrat'tan Mehuyael, Mehuyael'den Metuşael, Metuşael'den Lemek oldu.

19 Lemek iki kadınla evlendi. Birinin adı Adâ, öbürünün ise Silla'ydı.

20 Adâ Yaval'ı doğurdu. Yaval sürü sahibi göçebelerin atasıydı.

21 Kardeşinin adı Yuval'dı. Yuval lir ve kaval çalanların atasıydı.

22 Silla Tuval-Kayin'i doğurdu. Tuval-Kayin tunç ve demirden çeşitli kesici aletler yapardı. Tuval-Kayin'in kızkardeşi Naama'ydı.

23 Lemek karılarına şöyle dedi:

"Ey Adâ ve Silla, beni dinleyin,

Ey Lemek'in karıları, sözlerime kulak verin.

Beni yaraladığı için

Bir adam öldürdüm,

Beni hırpaladığı için

Bir genci öldürdüm.

24 Kayin'in yedi kez öcü alınacaksa,

Lemek'in yetmiş yedi kez öcü alınmalı."

25 Adem karısıyla yine yattı. Havva bir oğlan doğurdu. "Tanrı Kayin'in öldürdüğü Habil'in yerine bana başka bir oğul bağısladı" diyerek çocuğa **Şit\*** adını verdi.

26 **Şit'in de bir oğlu oldu, adını Enoş koydu.** (Tevrat, Yaratılış, Bap 4).

(\*4:25. "**Şit**": "Bağıslamak" anlamına gelir. O zaman insanlar RAB'be yakarmaya başladı).

Yukarıda ismi geçen Şit Peygamber, Alevi-Bektaşî inancının temel dayanağı olan **Güruh-u Naci**'nin temel noktasıdır.

### **Alevi-Bektaşî inanışına göre Gûruh-u Naci şöyle anlatılır:**

Âdem (a.s.) ile Havva ananın 36 batından hepsi biri kız- biri erkek 72 çocuğu oldu. Bir önceki batından olan erkek ile bir alttaki batından kız çocukları eşleştiler (Bunlar kardeş olduğundan insan soyunun *ensest* ilişkiler sonucu oluştuğu ve kötülüğün kaynağının bu olduğunu savlayanlar da vardır. Ama insan soyunun oluşması için aynı batından olmayanların kardeş sayılmaması şarttır, diyebiliriz.). Daha sonra Habil ve Kabil kardeşlerin hikâyesi geliyor. Tanrı Habil'in kurbanını beğeniyor. Kabil onu kıskanıyor ve öldürüyor (Tevrat, Yaratılış, Bap 4). Bu hikâyenin Yunan Mitolojisinde bir versiyonu olduğunu biliyoruz. Zeus insanlardan kurban istiyor. Promethe ise insanların tarafında yer alıyor ve yiyecek olmayan kurbanı Zeus'a sunarak onu kandırıyor. Sonra Promethe'nin **Kaf** Dağı'na zincirlenerek, insanların da ellerinden ateşin alınmasıyla cezalandırılması geliyor... Ve Habil'in ölümünden sonra Kabil oğullarının çoğalarak yoldan çıktıkları ve putperest oldukları anlatılıyor. Adem (a.s.)'dan sonra insanlara yeni bir elçinin gönderilmesi zamanı Bu hikâyenin Yunan Mitolojisinde bir versiyonu olduğunu biliyoruz. Zeus insanlardan kurban istiyor. Promethe ise insanların tarafında yer alıyor ve yiyecek olmayan kurbanı Zeus'a sunarak onu kandırıyor. Sonra Promethe'nin **Kaf** Dağı'na zincirlenerek, insanların da ellerinden ateşin alınmasıyla cezalandırılması geliyor... Ve Habil'in ölümünden sonra Kabil oğullarının çoğalarak yoldan çıktıkları ve putperest oldukları anlatılıyor. Adem (a.s.)'dan sonra insanlara yeni bir elçinin gönderilmesi zamanı yaklaşıyor... Bu arada Âdem (a.s) ile Havva ananın 72 çocuktan sonra arası açılıyor. Aralarında kavgalar başlıyor...

Bundan sonra; Âdem'den (a.s.) sonra gelen peygamber olan Hz. Şit'in (a.s.) doğum hikâyesi geliyor. Yunan Mitolojisindeki *Pandora'nın Kutusu* hikâyesi şimdi anlatacağımız hikâyenin bir versiyonu (İnsanın Yaratılması).

Ayrıca Zeus ile Hera'nın tek başlarına çocuk edinme hikâyesi de... Havva ana Âdem'e (a.s.) çocuk doğurduğu için bütün marifetin kendisinde olduğunu söylüyor. Âdem (a.s.) artık dayanamıyor ve ona yarışma teklif ediyor. Yarışma her ikisinin de bir küpe nefeslerini üfleyip kırk gün sonra ne olacağını görmek üzerine kuruludur. Havva kırkıncı günü bekleyemez ve bir gün öncesinden gizli olarak kendi kübünün ağzını açar, bakar. Etrafa akrep, yılan, çıyan, kötülükler yayılır (Tıpkı Pandora'nın kutusunda olduğu gibi). Havva, Âdem'in (a.s.) küpünü de açar ve küpün su ile dolu olduğunu, içinde bir cenin olduğunu görür. Bunun üzerine sinirlenir ve cenini öldürmek için küpü bütün gün çalkalar. Nihayet kırkıncı gün yarışma biter. Havva'nın küpü boştur. Âdem'in (a.s.) küpündeki cenin ise zede almıştır. Bu cenin doğar, ancak topal olur. Bu çocuk **Şit (a.s.) Peygamberdir**. O'na Naci de denir. Araya girip Yunan Mitolojisinde yer alan versiyonu hatırlatalım. Zeus beyninden Zeka Tanrıçası Athena'yı yaratınca Hera onu kıskanır. O da kendi sol omzundan bir çocuk yaratır. Bu çocuk çirkin ve topal olan tanrı **İfestos**'tur. İfestos sonradan Güzellik Tanrıçası Afrodit ile evlenir ama o da ilginç ve ayrı bir konu...

Ve "Gûruh-u Naci nedir?" sorusunun cevabı... Âdem (a.s.) ile Havva ananın arası iyice açılınca Cennetten hurilerin başı olan Naciye gönderilir. Havva ana onu kıskanır. Âdem (a.s.) henüz onu görmemişken; Âdem'e (a.s.) cinsel yakınlaşma gösterir ve ona kendisinden başka kimseyle birlikte olmaması üzerine yemin ettirir. Daha sonra Âdem (a.s.) Naciye'yi görür. Onunla birlikte olmak ister ama

ettiği yeminden dolayı bu mümkün değildir. O da Naciye'yi Şit (a.s.) ile evlendirir. Bu evlilikten bir nesil doğar. Derler ki; Şit (Naci) ile Naciye arasında kardeşlik, akrabalık olmadığından bu soy asil bir soydur. Bütün peygamberler ve veliler bu soydan gelmedir. Bu asil soyun adı: Gürüh-u Naci'dir. Diğer insanlar ise Havva'dan gelmektedir ki Kabil oğulları gibi günaha yatkındırlar." (Gökçe, K., 2010; Güruhu Naci Kimdir?)

Şimdi, Gürüh-u Naci hikâyesinde seçilmiş ırk, millet izlerini görmemek mümkün değil. Kaynağımız gerçek vahyin olduğu kutsal kitaplar olduğunda anlatılan hikâyeyi doğru kabul ediyoruz. Tevrat'ta insan eliyle yapılmış tahrif var. Bunlardan örnekler de verelim az sonra... Kuran'da ise Gürüh-u Naci hikâyesi olmadığı gibi Şit Peygamber'in adı dahi geçmiyor. Aslında Habil'in, Kabil'in ve Havva'nın da isimleri geçmiyor. İlk insanın ismi olarak Âdem'in de aslında bir isim değil, kod olduğunu tekrar belirtelim.

\*\*\*

7.

*Mecnun olup Leyla için dolandım*

*Buldum mahbubumu inanıp kandım*

*Gılmanlar elinde hulle donandım*

*Dostun visalinde nara düş oldum.*

Tasavvuf edebiyatımızda da mecazî âşk denen insanın karşı cinse olan âşkî üzerinden benzetme yapılarak İlahî olan âşk anlatılmıştır. Burada da Leyla ile Mecnun aşkı ele alınmıştır. Cennet ehlinin temiz eşleri olacak olan erkekler (gılmanlar) söylenerek, dişiler (huriler) de gizliden anılmıştır, diyebiliriz. Hulle, iman-takva elbisesidir. Son mısradan nar'a düş oldum, denilerek cehennem ateşi hatırlatılmış olup, dost olan hasret, muhabbet, özlem ve aşkın inanan kişideki yarattığı sevginin sıcaklığı dile getirilmiştir. Şiirin dörtlüklerinde yüce yaratandan "Dost, sevgili (yar)" olarak söz edilmesi tasavvuf geleneğinin tamamında olduğu gibi Bektaşilikte de yaygındır.

\*\*\*

8.

*On dört yıl dolandım pervanelikte*

*Sıtkı ismim buldum divanelikte*

*Sundular aşk meyin mestanelikte*

*Kırkların Ceminde dara düş oldum.*

İlk mısra *Sıdkî*'nin kendisiyle ilgilidir. *Pervane* mahlasıyla şiirler yazdığı on dört yıl ele alınmıştır. Ancak türküde bu mısranın on dört bin yıl gezdim, diye geçmesi de bir yanlışlık olarak görülmemelidir, bize göre. On dört bin yıldan mana; *Devriye*'nin binlerce yıldır sürmesi ve bir kişinin enkarnasyonlarının hatırlatılması için olmalıdır.

Bu dörtlükte tasavvufun ilahi aşkının yarattığı sarhoşluğun mey (şarab) sarhoşluğu benzetmesi ile anlatımına rastlanmaktadır. Tasavvuf edebiyatında aşk şarabı çok yaygın kullanılan bir benzetmedir. Ayrıca *H. Ali*'nin cennette sakiliğini üstlendiği *Kevser*'den de bir şarap olarak söz edilir: Kevser şarabı. Kevser; bolluk, bereket anlamına gelir. Alevi-Bektaşî inanisında *H. Fatıma*, *Kevser*'dir.

*Burada Kevser Suresi'ni hatırlayalım:*

- “1- Muhakkak Biz, sana Kevseri'i verdik.
- 2- Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!
- 3- Doğrusu sana kin besleyendir soyu kesik olan!”

Bu Sure, Peygamberimizin (SAV) oğullarının bebekken ölmesi üzerine kâfirlerin, onun soyunun kesik olduğunu söylemeleri üzerine inmiştir. Peygamberimizin (SAV) soyu kızı *H. Fatıma*'dan ve onun eşi, Peygamberimizin (SAV) de amcaoğlu olan *H. Ali* 'den (ra) devam etmiştir. Bu nedenle kevser, *H. Fatıma*'dır (Güftâ, H. (2015).

Ve son mısra Kırkların cemi'dir bu dörtlükte.

### **Kırklar Cemi:**

Ve Kırklar Meclisi nedir? İşte Sır'ın bir parçası da burada gizli... Bu kırklar kim? Konuyu aydınlattığımızda, belki de yaratılış hikâyeleri hakkındaki fikirlerimiz baştan sona değişecek. Kırklar'ın anlatılan hikâyesini Arslanoğlu'ndan aktarıyoruz:

“*H. Muhammed Mustafa, Stretül Münteha'dan(Miraçtan) dünyaya döndüğü zaman, Kırklar Ceminin kapısına geldi ve o sırada gaipten bir ses işitti: “Habibim, ol meclise dahil ol.” Orada 39 kişi bulunuyordu, içeri girmek üzere kapıyı çaldı. “Kimsin” diye sordular. “Ben peygamberim” dedi, “Bizim yanımızda peygamberin yeri yoktur” dediler. “Ben Muhammed'im” dedi, yine “Biz Muhammed'i tanımıyoruz” dediler, çünkü bu sözlerde hep “benlik” söz konusu ediliyordu. O sırada Cebrail gökten indi ve Allahü Taala'dan bir mesaj getirdi: “Habibim, bencilliği bırak ve gönlinü türab et.” En son “Ben fukara'i miskinim” dedi, bunun üzerine kendisini içeriye aldılar. “Siz kimsiniz” diye sordu. “Biz kırklarız” dediler. “Ben sizin kırklar olduğunuzu nereden bilirim” dedi. Bunun üzerine “ Biz kırklarız; birimiz hepimiz, hepimiz birimizdir. Birimizin kolundan kan aksa hepimizden akar” dediler. *H. Ali* koluna bir neşter vurdu, gerçekten hepsinin kolundan kan akmaya başladı. Bir damla da tavandan damladı, bu orada bulunmayan ve Stretül Münteha'da *H. Muhammed*'e verilen*



üzümü keşküle(poşete) koyan Selman'ın kanı idi. Selman-ı Farisi, o meclise katıldıktan sonra Peygamberimiz onun getirdiği üzümünden bir tanesini parmağıyla sıkıp bir maşrapa üzüm suyu meydana getirerek peygamberlik mucizesini gösterdi. Kırkların hepsi bu üzüm suyundan içerek kendilerinden geçtiler ve bunun manevi sarhoşluğu ile ayağa kalkıp dönmeye başladılar. İşte cem törenlerde içilen dem ve dönülen semah buna dayanmaktadır.”(Arslanoğlu, İ., 2001).

Alevi-Bektaşî inancını göre Kırkların Piri Hz. Ali (k.v.) Velayet Kapısının bekçisidir. Bu veliler, seçilmiş kırk kişi olarak bir meclisi oluşturur. Bunların içinden seçildiği 300'ler ve diğerlerinden de söz edilebilir. Kırkların içinde daha seçkin olan Yediler, onların içinde üçler vardır ki bu üçün içinde biri *Kutup* olarak anılır. Her devrin bir kutbu olduğuna inanılır. Kutup'un sağında yer alan *İmam-ı yemin* melekût âlemine bakar. Kutup'un solundaki *İmam-ı yesar* ise Zahir, madde âlemine bakar. Bu üçü üçlerdir ve Kutup öldüğünde yerine soldaki imamın geçtiğine inanılır. Böylece her dönemde üçler, yediler ve kırklar mevcut bulunur... Bu bir inanıştır ama Kuran'da açıkça yeri yoktur ve bu nedenle Kırkların izini sembolik bir anlatımın gizli anlamlarının açılmasında, başka bir yerde aramak yolunu tutmaktayız (Dedebaba, B.N., 2006).

#### ***Bize göre bir yorum:***

Miraç hadisesi içinde geçen bu olayın sembolik bir anlatım içerdiğini düşünmek daha akılcı görünüyor. Peki, Kırklar ile ne anlatılmış olabilir? Olayın başından sonuna kadar aynı anda aynı şeyleri yapan, aynı anda kanı akan, aynı anda üzüm şerbetini içen “kırk unsur” mevcut... Bunlar gerçekten kırk insan mı? Trans haline geçmiş kırk insanın böyle davranabilmesi mümkün olabilir ama Alevi inancına yerleşmiş başka bir açıklamanın sunumu bize yol gösterebilir.

Buna göre; Kırklar Meclisinde olay *ana rahminde* geçmektedir. Miracın zirvesinde Mutlak Varlık'a kavuşmuş olan Peygamber'in (S.A.V.) dönüşte Madde Âlemine girerken doğum anına dönmüş olması akıl edilebilir. Öyleyse Peygamber (S.A.V.) kapıyı çaldığında içerdekiler kendi ana rahmindeki kendi bedeninin hücreleri olabilir. Kırk sayısı, kırk hücre midir? Bu konuda henüz yeterli bir bilgim yok. Embriyoloji ilmi ışığında ileride bu konuya açıklama getirilebilir. Eğer öyle ise; Kırklar Meclisi bize doğuşu, aslında tekrar doğuşu anlatmaktadır. Peygamber (S.A.V.) kapıdan içeriye girdiğinde *endometrium*dadır, Miraç'tan dönüş *tekrar doğuş*tur. Çünkü ölmeden önce ölüm gerçekleşmiştir. Kırklar, embriyonun hücreleri olduğu için aynı şekilde kanlanmakta ve aynı şekilde beslenmektedir. Yenilen üzüm bir semboldür. Konunun embriyoloji ile ilişkili olduğuna bir delil olabilir. Çünkü mitoz bölünme ile döllenmiş yumurta hücresi çoğalır. Hücreler kendi üzerine kümelenir. Bu evre *Morula* evresidir ki *morula*'nın görüntüsü bir üzüm salkımına benzer...

Hemen devamında, Embriyoloji ilminin ışığında, Kuran'ın **Zümer Suresi'nin 6. Ayetinde** “...sizi annelerinizin karnında bir yaratılıştan öbürüne geçirek *üç kat karanlık* içinde oluşturuyor...” anlatımının da sırrına varabiliriz.

“Üç tabakalı (*Trilaminar*) germ diskinin oluşmasına “*gastrulasyon*” denir. 3. haftanın başında gerçekleşir... (Embriyolojik gelişim süreçleri sonunda) Germ diski 3 tabakalı bir yapı kazanır: *Ektoderm, mezoderm ve endoderm.*”

İşte ektoderm, mezoderm ve endoderm tabakaları ayetin ifade ettiği üç kattır.

(...)

Kırklar Meclisi hikayesi ezoterik bir anlatımdır. İçindeki sembollerin manalarına ermek gerekir: Kırklar Meclisinin hikâyesi ile asıl anlatılmak istenen, bizce, “*Doğuş ve Tekrar doğuş*” tur.

\*\*\*

9.

*Sıdkî'yam çok şükür didara erdim*

*Aşkın pazarında Hak yola girdim*

*Gerçek ariflere çok meta verdim*

*Şimdi Hacı Bektaş Pir'e düş oldum.*

**Didar:** Yüz, çehre.

Birinci mısra da *Sıdkî* vuslatı yaşadığını belirtiyor. Bu mısra yaratan ile yüzleştim anlamına gelmelidir. Elbette fiziki mekânda yaratanın fiziksel bir yüzünü görmekten söz edilmiyor. İkinci mısra bir aşk yolu olan tasavvuf yoluyla egodan (benlik) kurtulma ve *Kozal Plan*'da tanrısal varlıkta erimedir. Üçüncü mısra da “*çok meta verdim*” diyerek ariflere birer cevhere benzetilen bilgiler verdim, denilmektedir. Burada “**Âlim**” ile “**Arif**” arasındaki farkı da belirtelim. Bunun içinde Bektaşiliğin “**Dört Kapı-Kırk Makam**” öğretisini özetlememiz, bu çalışmamızın sonu için de güzel olacaktır.

**Dört Kapı-Kırk Makam:**

Anadolu'daki bir okul **Bektaşilik**'tir. Bektaşî okuluna giren kişi (=can) ilk kapı olan **Şeriat Kapısı**'ndan geçer. O'na artık **Âşık** denir. On makamdan geçerek ikinci kapıya ilerler aşık olan. Bunlar: İman etmek, İlim öğrenmek, İbadet etmek, Haramdan uzaklaşmak, Ailesine faydalı olmak, Çevreye zarar vermemek, Peygamberin emirlerine uymak, Şefkatli olmak, Temiz olmak ve Faydasız işlerden sakınmaktır.

İkinci Kapı, **Tarikat Kapısı**'dır. Tarik, *yol* demektir. Tarikat ise yollar. Sufî öğretisi mevcut kadar tarik var, ilkesini öğretir. Her insan, her bireysel Ruh, başlı başına bir alemdir. O'nun İlahî Ruh'a erişmek yolunda ise izleyeceği yol, metot kendine özgü olabilir. Ancak yüzyıllarca denenmiş ve kestirme gidiş

yollarını gösteren öğretiler mevcuttur. Hiç bir yolun (=tarik) üzerinde olmayıp kendine özgü bir yoldan da gidilebilir. Hiç kimseye neden bu yoldan gidiyorsun? diye de sorulamaz. Gerçeği; günümüz Karanlık Çağı'nda, Ezoterizm diliyle Demir Çağı, Hindu öğretisinin diliyle Kali Yuga, insanların bırakın kendi yollarını (=Tarikat) seçme özgürlüklerini, dinin batını yönünü unutmuş insanlık, Şeriat Kapısında dahi baskı ve zorlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun altında siyasal ve ekonomik otoritelerin çıkar çatışmaları yatmaktadır. Dinler arası, din içi mezhepler arası savaş ve çatışmaların nedeni hep budur...

Tarikat demişken, Uzak Doğu öğretilerinden **Tao**'nun da **Yol** anlamına geldiğini söyleyelim. Açıkça belirtmek gerekir ki; Doğu Dünyasında daha bireysel bir şekilde, siyasal, sosyal, millet, devlet, ideoloji gibi unsurlardan uzak, bireysel tekamül yolunda, bireysel olarak ilerleyiş çok daha kolaydır. Örneğin; Buddha, ben bir din getirmedim, diyor. Kendi kurtuluşun kendi elindedir, diyor. Benim yaptıklarımı birebir tekrar et, demiyor.

Bektaşılık Öğretisine geri dönelim...

Tarikat Kapısı'na varanlara **Muhib** (=Seven Kişi) deniyor. Luka İncili'nin başındaki **Teofilos**'a hitap geliyor aklıma, Muhib deyince. Teofilos da Tanrıyı Seven Kişi anlamındadır, birebir Muhib'dir.

Muhib olan kişi Tarikat Kapısı'nda on makam daha yol alır. Bunlar: Tövbe etmek, Mürşidin öğütlerine uymak, Temiz giyinmek, İyilik yolunda savaşmak, Hizmet etmeyi sevmek, Haksızlıktan korkmak, Ümitsizliğe düşmemek, İbret almak, Nimet dağıtmak ve Özünü fakir görmektir.

Böylece **Marifet Kapısı**'na varılır. Can'ın aldığı ünvan artık **Derviş**'tir. Marifet sahibi olmak **Ariflik**dir. Başka bir deyişle **Bilgelik**dir. Bir de **Alimlik** var. **Alim** ise Bilim yolunda ilerlenerek elde edilir. **Alimlik, Ariflik için gerekli ama yeterli değildir. Arif olabilmek için önce Alim olmak gerekir.** Şeriat ve Tarikat Kapıları'ndan geçerken Alimlik de elde edilmiştir. İnsanlara faydalı olabilecek bir ilim, dünya hayatında geçimi sağlayacak bir zanaat öğrenilmiştir. Ariflik ise artık nefis canavarının tüm derilerini soymak ve Bireysel Ruhun, Büyük Ruh'a kavuşması için ulaşılmaması yolunda kazanılmış bir makamdır. Arif olan için "*Kendini bilen Rabbini bilir*" sözü gerçeğe kavuşmuştur. Şartlar (=Şeriat) yerine getirilmiş, Yol (=Tarik) yürünmüştür. İbn-i Arabi'nin dediği gibi, *Arifin dini yoktur*, çünkü din bir araç olarak misyonunu tamamlamış ve vuslat (=kavuşma) gerçekleşmiştir. Marifet Kapısı'nın on makamına göz atalım: Edepli olmak, Bencillik-kin ve garezden uzak durmak, Perhizkarlık, Sabır ve kanaat, Haya, Cömertlik, İlim, Hoşgörü, Özünü, kendini bilmek ve Ariflik.

... Ve **Hakikat Kapısı**'na ulaşıldı. Artık bu kapıdakilere **Baba** denilmektedir. Bu Kapı'nın makamları: Alçakgönüllü olmak, Kimsenin ayıbını görmemek, Yapabileceğin hiçbir iyiliği esirgememek, Allah'ın her yarattığını sevmek, Tüm insanları bir görmek, Birliğe yönelmek ve yöneltmek, Gerçeği gizlememek, Manayı bilmek, Tanrısal sırrı öğrenmek ve Tanrısal varlığa ulaşmak.

Hallac'ı dar ağacına götüren işte bu kırkıncı makam, Tanrısal varlığa ulaşmak, Bireysel Ruh'un İlahi Ruh ile buluşması, Ben Tanrı'yım, **En'el Hak** demektir. Konuyu bir rivayet ile toparlayalım. Hallacı Mansur, yanında O'nun fikirlerine gönül vermiş olan İbn-i Kafif ile birlikte hapishanededir. İbn-i Kafif sorar: "Sabır Nedir?" Hallac iki parmağını kullanarak yaptığı bir işaret ile hapishanenin duvarlarında büyükçe bir delik açılmasına sebep olur. Dışarıda Dicle Nehri görünür. Sonra Hallac bir işaret ile bu duvarı kapatır ve şöyle der: "Sabır, hapishaneden çıkma imkanı olmasına rağmen burada kalmaktır."

Bektaşılık yolunun Piri, Hacı Bektaş Veli şöyle der:

*“Dostumuzla beraber yaralanır kanarız  
Her nefeste aşk ile Yaradan’ı anarız  
Erenler meydanına vahdet ile gir de gör  
Kırk budaklı şamdanda kırkımız bir yanarız.”*

Dört Kapı, Kırk Makam’ın özeti budur.

\*\*\*

Dokuz dörtlükten oluşan Sıdkî’nin son mısrası şöyledir: ***Şimdi Hacı Bektaş Pir’e düş oldum.***

Dertli Divani (2015) bu mısraı bize şöyle açıklar:

**“Şimdi Ali’nin Hacı Bektaş Veli olarak görüldüğü (Evvel Ali, Ahir Veli) Pir’e bağlandım.”**

***Bu da Hac-ı Bektaş’ın Hz. Ali’nin yeni bir enkarnasyonu olduğuna inanç (Devriye inancı) değil midir?***

#### **Kaynaklar:**

1. Açıklık, H. Yunan Mitolojisi. <http://www.oocities.org/drhakkiacikalinupto/makcoyyunmit.htm> (Erişim: 07.07.2017).
2. Altınok, B.Y. (2014). Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi. Son dönemin güçlü ozanı Sıdkî Baba, 9, 127-154.
3. Arıkoğlu, İ. (2006). Ferišteoğlu’nun Cavidân-Nâme Tercümesi: ‘İşk-Nâme (İnceleme-Metin). T.C.Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Van.
4. Arslanoğlu, İ. (2000). Dede Ahmet Kuzukıran İle Söyleşi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 14.
5. Arslanoğlu, İ. (2001). Alevilikte temel inanç unsurları ve pratikler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 20.
6. Arş ve Kürsi. <https://gizlilikler.tr.gg/Ar%26%23351%3B-ve-K.ue.rsi.htm> (Erişim: 21.08.2017).
7. Aydoğan, T. (2011). Bektaşî şairi Âşık Sıdkî Baba’nın Nasihatnamesi. CBÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ, 9, 2, 290-302.
8. Berg, Y. (2005). Kabala’nın Gücü-Ruh İçin Teknoloji, Goa Basım Yayın ve Tanıtım.

9. Bobaroğlu, M. İrfan öğretileri, Ermişlerin ermişi Hermes Toth. Anadolu Aydınlanma Vakfı. [http://www.anadoluaydinlanma.org/kadimbilgelik/hermetik\\_ogreti/hermes\\_thot.pdf](http://www.anadoluaydinlanma.org/kadimbilgelik/hermetik_ogreti/hermes_thot.pdf) (Erişim: 09.07.2017).
10. Bobaroğlu, M & Arnaldez, R. İbn El-Arabi Düşünce Sisteminde "İlahi Ben" İle "Beşeri Ben". <http://enverkgm.blogcu.com/ibn-el-arabi-dusunce-sisteminde-ilahi-ben-ile-beseri-ben/5002820> (Erişim: 07.07.2017).
11. Churcward, J. (2009). Kayıp Kıta MU. Ege Meta Yayınları, 6. Baskı.
12. Churcward, J. (2015). Kayıp Kıta MU'nun Kutsal Sembolleri. Omega Yayınları, 2. Baskı.
13. Çiftlikçi, R. (2016). Âşık Sıtkı Baba Dıvanı'nda devriyeler. İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 2, 2, 13-33.
14. Dedebaba, B.N. (1999). Bütün Yönleriyle Bektaşılık ve Alevilik, II. Cilt, Ardıç Yayınları, 1. Baskı.
15. Dedebaba, B.N. (2006). Bütün Yönleriyle Bektâşılık ve Alevilik, VII. Cilt, Ardıç Yayınları.
16. Dertli Divani. (2015). *Sıdkı Baba – Devriye*. <http://www.deyisler-nefesler.com/p/sdk-baba-devriye-dertli-temmuz-agustos.html> (Erişim: 20.08.2017).
17. Doğan, A. F. (2014). An Outline Of Qunawi's Reflections On Divine Names In Terms Of Oneness Of The Being/Wahdat Al-Wujûd. *Mütefekkir*, 1, 2, 57-69.
18. Duran, H. (2005). Besmele tefsiri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 33.
19. Eren, N. (1996). Çağlar boyunca toplum, sağlık ve insan. *Gelişim Dizgi & Yayıncılık*, Ankara. s.138-144.
20. Fortune, D. (2017). Günlük yaşamda uygulamalı gizli bilimler, pratik okültizm. Hermes Yayınları, 2. Baskı.
21. Gökçe, K. (2010). Aleviliği Yaşamak veya Alevi Olmak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 56, 353-356.
22. Güftâ, H. (2015). Dervîş Muhammed Yemînî'nin Fazîletnâme Adlı Eserinde HZ. ALİ Sevgisi. *Journal of International Social Research*, 8, 38, 198-207.
23. Gül, M. (1984). Şeyh Cemaleddin Efendinin Âşığı Halk Ozanı Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
24. Gültepe, N. (2014). Türk Mitolojisi (Yeni Araştırmalar Işığında). Ress Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, s: 67-75.
25. Güruhu Naci kimdir? <http://www.zohreanaforum.com/alevilik-bektasilik-arastirmalari/59301-guruh-u-naci-kimdir.html> (Erişim: 10.07.2017).
26. Halevi, Zev Ben Shimon. (2016). Adam and the Kabalistic tree. Kabbalah Society.
27. Haydar Haydar. [https://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/451-Haydar\\_Haydar-sozleri.html](https://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/451-Haydar_Haydar-sozleri.html) (Erişim: 10.07.2017).
28. İnsanın Yaratılması. <http://mitolojik.tripod.com/insanin.htm> (Erişim: 07.07.2017).

29. Küçük, O. N., (2009). İbnü Arab  düşüncesinde varlığın tasavvuf  yorumunun sayı metafiziğine uzanan yansımaları. İlm  ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l-Arab  Özel Sayısı-2), 23: 373-411.
30. Tevrat, Yaratılış, Bap 3. <https://incil.info/kitap/gen/3> (Erişim: 20.08.2017).
31. Tevrat, Yaratılış, Bap 4. <http://www.kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=8&mc=1&sc=4> (Erişim: 20.08.2017).
32. Yıldırım, A. (2013). Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları. Türkiye Diyanet Vakfı.
33. Uslu, B. (2016). Türk Mitolojisi, Kamer Yayınları, İstanbul. s. 150-152.

\* Bu çalışmada henüz yayımlanmamış olan “**Kur’an Rehberliğinde Kendini Bilme Yolculuğu (Seçilmiş Olan Kim?)**” ve “**Kur’an Rehberliğinde Ezoterizm ve Mitoloji**” isimli kitap çalışmalarımızın içeriklerinden de yararlanılmıştır.